

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

**Национален план за опазване на
биологичното разнообразие**

София, 2000

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА, ИЗПОЛЗВАНИ В НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ

БАН	Българска академия на науките
БШП	Българо-Швейцарска програма за опазване на биологичното разнообразие
БШП - гора	Българо-Швейцарска програма към Национално управление на горите
БДЗП	Българско дружество за защита на птиците
ВУЗ	Висше учебно заведение
ГЗ	Гражданска защита
ДИР	Държавна инспекция по рибарство
ЕС	Европейски съюз
ИБ	Институт по ботаника
ИГ	Институт за гората
КЕ	Комитет по енергетика
ЛТУ	Лесотехнически университети
МЗГАР	Министерство на земеделието
МВР	Министерство на вътрешните работи
МВНР	Министерство на външните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МО	Министерство на отбраната
МОН	Министерство на образованието и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МФ	Министерство на финансите
МП	Министерство на промишлеността
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройство
МС	Министерски съвет
МТ	Министерство на транспорта
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МТТ	Министерство на търговията и туризма
НПС	Национална полевна служба
НПО	Неправителствени организации
НСРЗКА	Национална служба за растителна защита, карантина и агрохимия
НСЗП	Национална служба за защита на природата
НУГ	Национално управление на горите
НФ	Национален фонд
НФООС	Национален фонд за опазване на околната среда
РИОСВ	Районни инспекции по опазване на околната среда и водите
СА	Селскостопанска академия
СЛРБ	Съюз на ловците и риболовците в България
ФАР	Програма на Европейския съюз
ФАО	Организация за изхранване и земеделие
ХЕИ	Хигиенно - епидемиологичен институт
ЮНЕСКО	Организация на обединените нации за образование, наука и култура

GEF	Проект за биологичното разнообразие, финансиран от Световния фонд за околна среда
IUCN	Международен съюз за защита на природата
SAPARD	Програма за развитие на земеделието на Европейския съюз
UNDP	Програма на ООН за развитие
UNEP	Програма на ООН за околна среда
WWF	Световен фонд за дивата природа

СЪДЪРЖАНИЕ

	с тр .
Глава I Фактиче с ко с ъ с то я н и е	8
1. Пра в на ра м ка за о па з ва не на би о ло г и ч но то ра з но о б ра з и е в Б ъ л га р и я	8
А. Сис те ма от на ци о на л ни пра в ни нор ми в тях на та й е ра р х и я	8
Б. Ме ж ду на ро д ни до го во ри (ко н ве н ц и и)	9
В. Хар мо низ а ц и я с е в ро пе й с ко то при ро до за щ ит но за ко но да те л с тво	9
2. Инс ти ту ци о на л на ра м ка по о па з ва не на би о ло г и ч но то ра з но о б ра з и е в Б ъ л га р и я	10
3. Пар т н ъ о ри	12
4. За щ и те ни при ро д ни те ри то р и и	14
5. Би о ло г и ч но то ра з но о б ра з и е в Б ъ л га р и я	15
6. За пла хи за би о ло г и ч но то ра з но о б ра з и е	15
7. Влия н и е на о с но в н и те с о ци а л но - и ко но м и че с ки с е к то ри в с тра на та вър ху би о ло г и ч но то ра з но о б ра з и е	17
Глава II Це ли и при о ри те ти при из бо ра на о бе к ти за о па з ва не	20
1. Це ли и о с но в ни ме р ки за по с ти га не на це л и те	20
2. При о ри те ти при из бо р на о бе к ти за о па з ва не и по д д ъ р жа не на би о ло г и ч но то ра з но о б ра з и е	23
3. Кр и те р и и за из бо р и при о ри те т ни о бе к ти при с ъ х ра ня ва не и ук ре п ва не на к лю ч о в и те е ко с и с те ми	23
4. Кр и те р и и за из бо р и при о ри те т ни о бе к ти за о па з ва не на ра с т и те л н и - те и жи во т и н с ки ви до ве	24
5. Кр и те р и и за из бо р и при о ри те т ни о бе к ти за о па з ва не на ме с то о би та - н и я та	25
6. Кр и те р и и за из бо р и при о ри те т ни о бе к ти за о па з ва не на ге не т и ч н и те ре с ур с и	25
Глава III Де й но с ти на На ци о на л н и я пла н	26
Глава IV Фи на н с о во о бе з пе ча ва не на де й но с т и те в На ци о на л н и я пла н	40
Глава V Ор га низ а ц и я на из п ъ л не н и е то на На ци о на л н и я пла н	43
Глава VI О це н ка на ре зул та т и те от из п ъ л не н и е то на На ци о на л н и я пла н	45
1. По ка за те ли и кр и те р и и за ус то й ч и во то пол з ва не на би о ло г и ч н и те ре - с ур с и	
За к лю че н и е	47
При ло же н и е 1	48

ПРЕДГОВОР

Биологичното разнообразие е най-ценния ресурс за устойчивото развитие на човечеството. То се свързва най-тясно с живота на планетата и е от изключително значение за настоящето и бъдещите поколения. Като се има предвид, че никога до сега заплахата за екосистемите и видовете не е била така силна, държавите в света се споразумяха в Рио де Жанейро да поемат отговорността за опазване на биологичното разнообразие и разумно ползване на биологичните ресурси.

България е една от страните с най-богато биологично разнообразие в Европа. Въпреки определените трудности и предизвикателства, които преходът към пазарна икономика поставя, грижата за опазването на биологичното разнообразие в страната е факт. Той се потвърждава както от националното ни законодателство, така и от присъединяването на България към международните актове и инициативи в тази област.

Българското правителство утвърди през 1998 г. Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие. Националните усилия в тази област следват Общоевропейската стратегия за биологичното и ландшафтно разнообразие.

Националният план за опазване на биологичното разнообразие е инструмент за осъществяване на Националната стратегия, базиран на конкретни действия, по които е постигнато съгласие и са избрани като спешно необходими и същевременно в значителна степен постижими със съществувашите институционални, финансови и кадрови ресурси.

В Националния план са определени:

- Приоритетните мерки за опазване и поддържане на биологичното разнообразие;
- Конкретните дейности в рамките на приоритетните мерки;
- Финансовите средства, необходими за изпълнението на дейностите по плана и вътрешните и чуждестранни източници на финансиране;
- Механизмът за координиране на действията на участниците в изпълнението на дейностите по плана.

Обект на Националния план са следните екосистеми:

- Морски екосистеми;
- Крайбрежни екосистеми;
- Влажни зони по Черноморското крайбрежие;
- Река Дунав и влажни зони по Дунавското крайбрежие;
- Екосистеми на вътрешните води и влажни зони;
- Горски екосистеми;
- Планински (пасищни) екосистеми;
- Агроекосистеми;
- Равнинни (тревни) екосистеми.

Предмет на Националния план са дейностите по опазване на биологичното разнообразие в изброените териториални екосистеми, както и някои дейности, развиващи се в цялата територия на страната като създаването на национална екологична мрежа; действията за опазване и поддържане на застрашени растения и животни, действията за опазване на генетичните ресурси и др.

Биологичното разнообразие се разглежда в контекста на опазването на околната среда като интегриран обект, затова в Националния план не присъствуват задачи за опазването на отделните компоненти на средата, предмет на други планове и програми.

При разработването на Националния план е приложен екосистемният подход за изучаване и опазване на биологичното разнообразие. Това означава, че дори когато някои от абиотичните и биотични компоненти на екосистемата има голяма консервационна значимост и е основен обект за опазване, се изследва и опазва цялата екосистема. Заплахите за биологичното разнообразие се разглеждат за всяко конкретно място, защото ако отрицателното им въздействие може да доведе до невъзвратима загуба за биологичното разнообразие в определена екосистема, за друга екосистема въздействието на заплахата може да бъде намалено, променено, дори благоприятно.

Съставянето на Националния план премина през няколко етапа. В началото представители на научни и академични институции и неправителствени организации, участници в международни програми за опазване на биологичното разнообразие и други, характеризираха основните екосистеми в страната, посочиха определящите заплахи за тяхното биологично разнообразие и набелязаха конкретни дейности за поддържането и опазването му. Представители на държавните ведомства анализираха тези данни и уточниха дейностите в плана по същество и според икономическите възможности на ведомствата за изпълнението на тези дейности. Представители на Министерството на околната среда и водите (МОСВ), чуждестранни консултанти, членовете на редакционната група по плана и на междувременно създадения Управителен комитет на Националния план, уточниха съдържанието на документа в настоящия му вид. Широкият кръг на участниците в създаването на плана и съгласието, постигнато между тях за вида на дейностите, включени в него, както и за размера на необходимите средства и за източниците на финансирането им е предпоставка за успешното изпълнение на Националния план за опазване на биологичното разнообразие.

ГЛАВА I

ФАКТИЧЕСКО СЪСТОЯНИЕ

1. Правна рамка за опазване на биологичното разнообразие в България

А. Система от национални правни норми в тяхната йерархия

Според **Конституцията** на страната:

- “Република България осигурява опазването и възпродството на околната среда, поддръжката и биологичното разнообразие на живата природа и разумното използване на природните богатства и ресурсите на страната” (чл. 15);
- Чрез т. нар. “пряко действие” на Основния закон (чл. 5) българската правна уредба се поставя в общия световен контекст на опазване на биологичното разнообразие, уреден в международните договори (конвенции), подписани от страната в това отношение.

Съществуването на човечеството зависи от биологичното разнообразие.

Како **специални екологични закони** в момента действат Законът за опазване на околната среда, Законът за защита на природата и Законът за защитените територии.

Отношение към опазването на биологичното разнообразие и устойчивото ползване на биологичните ресурси имат редица **други закони** - приети или предстоещи за приемане от Народното събрание:

- Закон за опазването на земеделските земи;
- Закон за горите;
- Закон за закрила на новите сортове растения и породи животни;
- Закон за ловното стопанство и опазване на дивеча;
- Закон за рибарството и аквакултурите;
- Закон за чистотата на атмосферния въздух;
- Закон за водите;
- Закон за собствеността и ползването на земеделските земи;
- Закон за ограничаване вредното въздействие на отпадъците върху околната среда;
- Закон за подземните природни богатства;
- Закон за лечебните растения и др.

Концепцията за опазването на околната среда е твърдо установена в Конституцията.

Анализът на правната рамка за биоразнообразието изисква да се подчертае широката база от **вторични правни норми**, характерни за екологичното ни право:

- **Наредбите, постановленията на МС, правилниците** за приложение на законите дават конкретно практическо съдържание на общите законови разпоредби;
- Специално място заемат **постановленията на Министерския съвет (МС)** за функции и задачи на отделните министерства и ведомствата.

ва, чрез които се осъществява институционалното разпределение на отговорностите по биоразнообразието.

Към правната рамка за опазване на биологичното разнообразие може да бъде отнесена и **системата от административно-регулативни инструменти**, с които разполагат МОСВ, Министерството на земеделието, горите и аграрната реформа (МЗГАР), Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) и други за контрол, превантивни и санкциониращи мерки срещу потенциалните и действителни нарушители на установените норми за опазване на биологичното разнообразие. Тези норми са налични в Закона за опазване на околната среда, Закона за защита на природата, Закона за защитените територии, Наказателния кодекс и други. Основните административно-регулативни инструменти за опазване на биологичното разнообразие са:

- Процедурите по оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС);
- Разрешителният режим за търговия с лечебни растения, застрашени видове от дивата флора и фауна и производот тях;
- Административните наказания и принудителни административни мерки, прилагани в областта на опазване на природната среда, респективно на биологичното разнообразие.

Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие е приета през 1998г.

Б. Международни договори (конвенции)

Специално място при определяне на правната рамка на опазването на биоразнообразието заемат международните актове.

България е страна-участник в следните подписани и ратифицирани глобални или общоевропейски конвенции:

- Конвенция за биологичното разнообразие;
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска);
- Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (CITES);
- Конвенция по влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбиви птици (Рамсарска);
- Конвенция за опазване на морските живи ресурси на Антарктика (АНТКОМ);
- Конвенция за опазване на световното и културно наследство.

Подписани и ратифицирани от България са следните регионални конвенции, имащи връзка с опазването на биологичното разнообразие:

- Конвенция от 1958 г. за риболова във водите на Дунав;
- Конвенция от 1959 г. за риболова в Черно море;
- Конвенция за защита на Черно море от замърсяване.

Опазването на биологичното разнообразие се напраща от международни споразумения.

В. Хармонизация с европейското законодателство за защита на природата

Европейското законодателство за защита на природата, в частност – за опазване на биологичното разнообразие, се идентифицира със следните директиви и регулации на Европейския съюз:

- Директива 92/43/ЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- Директива 79/409/ЕС за опазване на дивите птици;
- Регулация 338/97/ЕС за търговията с видовете от дивата флора и фауна;
- Директива 83/129/ЕС за търговията с кожи от тюленчета и продукти от тях;
- Регулация 348/81/ЕС за вноса на китове и продукти от тях;
- Регулация 254/91/ЕС за забрана на капани и внос на кожи.

Изискванията на директивите и регулациите с изключение на тези, свързани с тюлените и китовете, са в значителна степен транспонирани в българското законодателство чрез законите за защитените територии, за защита на природата, за ловното стопанство, за рибното стопанство, за митниците и в Наредба No 3 на МОСВ за условията и реда за съгласуване на удостоверения за износ и внос.

Българското законодателство за разлика от европейското законодателство не регламентира:

- опазването на местообитания на птици извън защитените територии;
- забраната за улавяне, убиване или търговия на ограничен брой видове птици;
- процедури за видовете по Регулация 338/97/ЕС, които са извън обхвата на Конвенцията CITES;
- процедури, формуляри и друга документация по вноса и износа, предвидени в Регулация 338/97/ЕС, които са различни от тези по Конвенцията CITES;
- процедури и съответната документация за контрол на търговията, придобиването, притежаването и движението вътре в страната на екземпляри от видовете по Регулация 338/97/ЕС и по Конвенцията CITES;
- митниците, през които да се извършва внос и износ;
- процедури за продажбата на конфискувани екземпляри вътре в страната и др.

Описаните несъответствия се очаква да бъдат отстранени до края на 2000 година след приемането на Закона за биологичното разнообразие, Закона за лова и опазването на дивеча, Закона за търговията със застрашени видове от дивата флора и фауна, Наредбата за разработване на планове за управление на защитените територии и др.

2. Институционална рамка по опазване на биологичното разнообразие в България.

Опазването на биологичното разнообразие и устойчивото ползване на природните ресурси се управляват и контролират от няколко държавни органи.

Министерството на околната среда и водите разработва и провежда държавната политика в областта на опазването на околната среда и в частност, на биологичното разнообразие.

Българското законодателство за биологичното разнообразие ще бъде финализирано през 2000г.

През месец март 1994 г. в МОСВ бе създадена **Национална служба за защита на природата** като "специализиран орган за управление, контрол и опазване на биологичното разнообразие, защитените природни територии и природните екосистеми".

Националният център по околна среда и устойчиво развитие като структурно звено в системата на МОСВ създава и поддържа Националната система за екологичен мониторинг (НАСЕМ). Данните в тази система са свързани с опазване на биологичното разнообразие като характеризират изменението на показателите на околната среда в която се развиват живите организми.

Регионални органи на Министерството на околната среда и водите са дирекциите на трите национални паркове и регионалните инспекции по околната среда и водите. Директорите на националните паркове и на регионалните инспекции:

- Осъществяват управлението на защитените територии;
- Организируют охраната, разработването на плановете за управление на защитените територии, изключителна държавна собственост, както и възлагат изпълнението на поддържащи, напращаващи и регулиращи дейности в тях, съгласно плановете за управление;
- Контролират опазването на биологичното разнообразие в защитените територии и извън тях;
- Координират работите на собствениците на гори и земи в защитените територии; организират образователни и информационни програми и др.

Министерството на земеделието, горите и аграрната реформа провежда държавната политика в областта на земеделието, горското, ловното и рибното стопанство и аграрната реформа. Чрез Националното управление по горите, министерството осъществява и контролира опазването, поддържането, възстановяването, ползването и охраната на защитените територии в държавния горски фонд.

Структурните звена в системата на МЗГАР, свързани с опазване на биологичното разнообразие, предимно в агроекосистемите, са Националната служба по растителна защита, карантина и агрохимия, Националната ветеринарно-медицинска служба, Националната служба по селекция и репродукция в животновъдството, Контролно-техническата инспекция, Държавната инспекция по рибарство, Национална почвена служба и др., както и Националната система от съвети в земеделието към Областните управления по земеделие, гори и аграрна реформа. Изследователска дейност в областта на опазване и поддържане на биологичното разнообразие развиват научните институти и комплексните опитни станции към Селскостопанската академия към МЗГАР. В системата на СА е Институтът по интродукция и растителни ресурси, където с

техническата помощ на ФАО, след 1997 г. функционира Национална генетична банка.

Към Националното управление към горите са създадени **административни звена за природните паркове** в страната.

Регионалните управления на горите и държавните лесничейства са юридически лица-органи на Националното управление по горите. Съгласно своите функции те осъществяват организацията, координацията и контрола по възпроизводството, ползването и опазването, проектирането и строителството в горите и земите в държавния горски фонд, включително и в защитените територии, без националните паркове, резерватите и поддържаните резервати.

Министерството на регионалното развитие и благоустройството, в сътрудничество с други държавни органи, осигурява условията за ефективно ползване на земята, енергията и другите ресурси и за устойчиво развитие на регионално и общинско равнище.

Областните и общински съвети и органите за местно самоуправление разработват специфични и конкретни екологични програми, докладват за нарушения в околната среда, съвместно с правителствените институции, предлагат норми и стандарти за замърсяването на околната среда, съгласно действащите нормативни документи, сътрудничат в процеса на регионално планиране и териториално-селищно устройство.

Освен посочените институции в процеса на опазване на биологичното разнообразие в страната се включват и **други участници**:

- **Министерството на търговията и туризма, Министерството на промишлеността, Министерството на образованието и науката, Комитетът по енергетика** и др. държавни институции развиват дейности, които са свързани с опазването на биологичното разнообразие в различни направления;
- **Националният статистически институт** е държавната институция която следи, обработва и издава официална информация, в това число и за защитените територии, както и друга информация, свързана с биологичното разнообразие.

Сътрудничеството между правителството и НПО е от голямо значение

3. Партньори

Някои характеристики на основните партньори на централните и местни власти в опазването на биологичното разнообразие са както следва:

- **Българската академия на науките** се състои от 68 самостоятелни изследователски института и лаборатории. Повече от 30 от тях извършват изследвания, свързани с биологичното разнообразие и опазването на околната среда. Активна дейност в разглежданото отношение се развива в Института по ботаника, Института по зоология, Института за гората, Централната лабораторията по обща екология, Института по биология и имунология на размножаването, Института по генетика, Института по физиология на растенията, Националният природонаучен музей и др.

- **Селскостопанската академия на науките към МЗГАР** включва в състава си 34 научно-изследователски институти. Тясно свързана с биологичното разнообразие и биологичната сигурност е дейността на Института по интродукция и растителни ресурси - Садово, Института по генетично инженерство - Костинброд, Института по пшеницата и слънчогледа - Генерал Тошево.
- В някои **университети** като Лесотехническият университет, Софийският университет и други има разкрити факултети или катедри по екология. В тези и други висши учебни заведения се осъществяват педагогически, научно-изследователски и научно-приложни дейности, свързани с биологичното разнообразие;
- Успоредно с новите демократични промени в страната се учредиха множество **екологични неправителствени организации** на национално, регионално и местно равнище. Тези организации работят за постигането на различни цели, включително опазването на природни обекти, по-ефективен контрол върху замърсяването, по-силни програми за екологична просвета и обучение. Може да се приеме като постижение на неправителствени организации нарасналата им възможност да работят заедно и да работят с правителствени ведомства;
- Много **чуждестранни партньори** оказват помощ на страната при опазването на биологичното разнообразие:
- **Българо-американската програма** за опазване на биологичното разнообразие се развива в рамките на тригодишен проект на Световния фонд за опазване на околната среда (GEF). Основните задачи по проекта са: разработване на системи за планиране на управлението на защитени територии, в това число планове за управление на националните паркове "Рила" и "Централен Балкан" и тяхното прилагане; укрепване на правителствените институции, натоварени с отговорността и задачите за защита на природата, както с оборудване, така и чрез обучение на специалисти, работещи в тях; разработване и развитие на финансови механизми за подпомагане на опазването на биологичното разнообразие; развиване на информационно-образователна дейност за въвеждане на обществото в решаване на задачите, свързани с опазване и поддържане на биологичното разнообразие в България;
- След финансиране чрез UNEP понастоящем се разработва **Национална програма за биологична сигурност**. Програмата и предприятията съгласно нея мерки ще гарантират опазването на биологичното разнообразие от заплахите, породени от използването на генетично модифицирани организми;
- Разработването на **настоящия проект за Национален план** е финансирано от GEF чрез UNDP и представителството ѝ в България, като са предвидени средства за мероприятия по приемането, отпечатването и популяризирането на плана;
- В края на 1997 г. първата фаза на **Българо-швейцарската програма** за опазване на биоразнообразието приключи след 4 години активна дейност. Подготвени бяха 7 плана за управление на защитени територии, създадени три информационни центрове, обучени много сътрудници. Програмата е продължена до 2000 година с цел: опазване на богата биологичното разнообразие райони, осъществяване на приоритетни действия от плановите за управление, институционално укрепване на правителствени и неправителствени организации, изграждане на икономически механизми за подкрепа на опазването на биоразнообразието;
- По-голямата част от средствата, отпуснати по **проекта, разработван с помощта на правителството на Княжество Монако** са изразходвани за

съставяне на План за управление за защитените местности "Велека" и "Устието на Силистар" в Странджа, както и за внедряване на предвидени в същия план поддържащи и възстановителни дейности в разглежданите защитени местности.

- **Българо-френският проект за опазване и оценка на екосистемите в района на приморска Добруджа** се осъществява под ръководството на Фондация "Льо Балкан-България". Основна цел на проекта е защита на природата, което може едновременно да бъде полезно и разумно икономическо вложение;

- От **бюрото на Рамсарската конвенция** са предоставени средства за разработване на план за управление на биосферния резерват "Сребърна". По линия на **ЮНЕСКО** за резервата "Сребърна" са отпуснати средства за оборудване на административното управление на резервата;

- В рамките на Националната програма за присъединяването ни към Европейския съюз чрез **Програмата ФАР** се изпълнява договор с МОСВ за хармонизация на законодателството за опазване на биологичното разнообразие с европейското и създаване на кадастър за защитените територии в България;

- Съществен е приносът на някои международни неправителствени организации. Основните програми на **Бърдлайф Интернешънъл** са свързани с опазване на световно застрашени видове, орнитологично важни места и местообитанията. Важен принос на Бърдлайф Интернешънъл е институционалното изграждане на една от основните НПО в България-Българското дружество за защита на птиците. От 1997 г. **IUCN и WWF** осъществяват програма за опазване на биологичното разнообразие по река Дунав, съвместно с Националното управление по горите, "Зелени Балкани" и БДЗП. Акцентът на действието е върху Програмата за възстановяване на малки влажни зони. По програмата за развитието на земеделието на Европейския съюз **SAPARD**, с централен офис в Брюксел, се водят преговори за възлагане от тяхна страна на България на проекти за екологично земеделие;

- Националното управление по горите развива съвместна дейност с **Швейцария** за подпомагане на горския сектор, като се отчитат основните изводи и препоръки на Министерската конференция за опазване на горите в Европа, проведена в Хелзинки; с **ФАО** - за спешни мерки за борба с гъботворката в българските гори и др.

Необходимо е тясно сътрудничество с местните общини

Може да се каже, че в голяма степен принципите на партньорството се приемат от основните държавни и граждански организации, които участват в опазването на биоразнообразието. Оценява се нуждата и възможността да се работи с местните хора.

4. Защитени природни територии

В края на 1997 г. защитените природни обекти в България, според действащия Закон за защита на природата, 1967 г., са отнесени в седем категории: пет категории защитени територии- резервати, народни паркове, природни забележителности, защитени местности и исторически места; защитени видове животни; защитени видове растения.

Резерватите са 90 на брой и обхващат площ от 80561 ха. Това са строго защитени територии, съдържащи представителни естествени екосистеми и

местообитания на редки видове. В границите на резерватите се забраняват всякакви дейности, които нарушават самобитния характер на природата. Повечето от резерватите се намират в горски екосистеми, а над 60% от общата им площ е включена в народните паркове.

Народните паркове в Република България са 12 на брой, като обхващат площ от 351584 ха, което представлява 3.17 % от територията на страната. Това са обширни защитени територии с голямо разнообразие на природата, с културна и рекреационна стойност, където доминират естествените условия и екосистеми. В границите им могат да се включат и други защитени природни обекти, като последните остават под опрeдeлeния за тях режим.

Броят на природните забележителности и на защитените местности е съответно 2241 и 123. Природните забележителности обхващат площ от 23408 ха, а защитените местности - 23527 ха. Това в повечето случаи са по-малки територии, от 1 до 500 ха, където се опазват специфични елементи от природните пейзажи като водопади, пещери, както и местообитания на редки и застрашени видове и съобщества.

Защитените територии в България обхващат 4.42% от нейната територия

Историческите места са 972 с площ 12139 ха, защитените видове растения - 389, а защитените видове животни - 473.

Общата площ на защитените територии в страната към 1997 г. е 491219 ха или 4.42 от територията на страната.

През 1998 г. не са обявени нови защитени територии в очакване на Закона за защитените територии. Този закон беше приет от Народното събрание в края на 1998 г. Той регламентира следните категории защитени територии:

1. *резерват;*
2. *национален парк;*
3. *природна забележителност;*
4. *поддържан резерват;*
5. *природен парк;*
6. *защитена местност.*

В посочени в закона срокове предстои прекаатегоризирането на защитените територии от старите им категории защитени обекти в новите категории защитени територии.

5. Биологичното разнообразие в България

Въпреки че България е сравнително малка по площ (110 912 кв.км.) тя е с голямо биологично разнообразие. Условията в страната позволяват съществуването на биота, включваща 94 вида бозайници, 383 птици, 36 влечуги, 16 земноводни, 207 черноморски и сладководни риби, около 27 000 насекоми и други безгръбначни, между 3 500 и 3 750 вида висши растения и повече от 6 500 низши растения и гъби.

България е сред най-богатите на биоразнообразие страни в Европа

Растителните ендемити съставляват около 5% от общата флора.

8,8% от ненасекомните видове и 4,3% от насекомите са ендемични.

Като редки за флората и фауната са категоризирани повече от 700 висши растения, 567 вида ненасекомни безгръбначни, над 1500 вида насекоми, 29 вида черноморски и сладководни риби, 2 вида змии, 78 птици и поне 10 вида едри бозайници, включително черноморският тюлен-монах, ендемични делфинови подвидове морска свиня и афала, дива коза, кафява мечка, вълк, видра и европейският пегиски пор.

В резултат на антропогенен натиск, през последните няколко десетилетия редица български видове намаляха до степен на изчезване. В тях се включват най-малко 31 вида висши растения, 7 безгръбначни, 3 вида риби, 2 змии, 3 птици, 2 (възможно 3) вида бозайници и 6 местни животински породи.

България се характеризира с голямо разнообразие на растителни и животински съобщества и съдържа примери за почти всички основни типове местообитания и биотопи, известни в Европа. Биоразнообразието на България включва националните колекции от генетични ресурси, с богато видово разнообразие като предпоставка за развитие на селекцията, земеделието и екологията. Освен на стопански видове, черноморски и сладководни видове риба, над 200 вида ядливи гъби и на неколкостотин местни лекарствени растения, България е родина на много родственици на облагородени домашни видове.

6. Заплахи за биологичното разнообразие

Биологичното разнообразие в страната е подложено на голям брой заплахи с различен характер, произход, място, време и интензивност на действие.

Ендемизъм в България: 5% от флората, 8.8% от ненасекомните видове, 4.3% от насекомните видове ...

Най-общите заплахи, които засягат почти всички екосистеми, според Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие, са отнесени в следните направления:

- **Загубата, разрушаването и влошаването на условията на местообитанията** засяга както водните, така и сухоземните екосистеми. Дейности, които оказват силно отрицателно, понякога фатално влияние върху водните екосистеми и тяхното биологично разнообразие са пресушаването на влажни зони- във цялата страна, но предимно по крайбрежието и в Дунавската равнина, корекции и канализиране на речни корита, изграждане на диги, баражи, укрепителни съоръжения и др. Сухоземните екосистеми са застрашени от несъобразеното с опазване на околната среда планиране и осъществяване на строителни и благоустройствени работи, неекOLOGOСЪОБРАЗНИ технологии, прилагани при основните и странични ползвания на горските ресурси и земеделските земи, генетичната изолация в резултат на разпокъсване на habitatите и др.;
- **Замяряване на компонентите на околната среда**, при което от особено значение са следните източници на замяряване:
 - битови отпадъци и отпадъци;
 - селскостопански органични отпадъци и химикали;

-тежки метали и други токсични отпадъци;
-нефтевно и топлинно замърсяване на големите водоеми и на Черно море;
-трансгранично замърсяване на въздуха и водите;

- **Прекомерната експлоатация** на стопански ценни видове засяга различните екосистеми, местообитания и таксоци. Тук могат да се отнесат и заплахи като браконьерство, преулов на стопански ценни видове риба, прекомерно събиране на растения и животни и др.
- **Интродукцията и разселването на инвазивни видове и подвидове** също има отрицателни последици върху биологичното разнообразие.
- Уникални генетични ресурси на България - местни сортове растения и примитивни породи домашни животни - са намалели в резултат на **интензификацията на селското стопанство**;
- **Непредвидими са последиците върху екосистемите в България**, които ще бъдат предизвикани от **глобалните промени**, свързани с изтъняване то и изчерпване то на озоновия слой около земята и промените в климата;
- **Ограничеността на научна информация и познания, недостатъчното разбиране от страна на обществеността за биологичното разнообразие и за плахите за него**, са част от основните проблеми в неговото опазване.

Освен посочените общи заплахи съществуват някои и **специфични за плахи** за биологичното разнообразие в различните екосистеми, както следва:

Морски и крайбрежни екосистеми:

- **Еутрофикация** в резултат на органично обременен вток на речни и континентални води;
- **Преулов и браконьерство** - тралиране и драгиране на морското дъно, неконтролирано унищожаване или събиране на застрашени растения и животни;
- **Хищническата преса** от инвазивни видове;
- **Неправилно избор на растителни видове за залесяване**;

Екосистеми на вътрешните води и влажните зони:

- **Наднормено водочерпане** от водоемите и от подпочвени води в близост до тях;
- **Промените на водния режим**, включващи заглачване и изплитняване на водоемите, изграждане на диги, бариери, язовири;
- **Пресушаване на влажни зони**;
- **Канализиране и корекция на речните корита** и влажните зони, включително чрез унищожаване на естествена растителност край тях и заместването с други насаждения, с трупване на земни маси в самите водоеми;
- **Увеличаване на числеността на хищни дивни или полудивни домашни животни**;
- **Нерегулирана паша**;
- **Добив на торф и инертни материали**;
- **Еутрофикация** в резултат на органично обременен вток.

В България съществуват почти всички основни типове местообитания и биотопи в Европа.

Горски екосистеми:

- **Пропуски в нормативната база**, касаеща горския отрасъл във връзка с опазването на биологичното разнообразие;

- Липсва на необходимите средства за пълноценно и ефективно прилагане на съществуващата нормативна база за управление на горските ресурси от страна на държавната и общинска администрации;
- Недостатъчна информираност на широката общественост за ограниченията при ползване на природните ресурси;
- Недостатъчна обвързаност между процеса на планиране и управление на локално и регионално ниво с провеждането на структурната реформа в отрасъла, земеделната реформа и на съпилите промени в нормативната база;
- Негативни социално-икономически и демографски тенденции, които водят до повишен интерес към ползване на природни ресурси в региони със западаща индустрия.

Планински (пасищни) екосистеми:

- Неконтролиран туризъм и лагеруване;
- Палене на хвойната;
- Неконтролиран излаз на моторни превозни средства с висока проходимост.

Агрооекосистеми:

- Нарушаване и деградация на почвената покривка: отнемане на земни маси при открит добив на ползени изкопавки, насипища, строителство, ерозия, засоляване и киселяване;
- Неконтролирано събиране и унищожаване на растителни и животински видове;
- Прилагане на системи на земеделие и технологии, несъобразени с изискванията за опазване на околната среда;
- Пожари;
- Отсъствие на стандарти за качество на агрооекосистемите и законова база;
- Загуба на генетично разнообразие и неконтролирано изоставяне на местни сортове растения и домашни породи животни.

Равнинни (тревни) екосистеми:

- Разораване на ливади и на пущеещи земи;
- Неправилен режим на ползване на ливади и пасища;
- Прилагане на неекολогичесъобразни агрохимически мероприятия.

7. Влияние на основните социално-икономически сектори в страната върху биологичното разнообразие

Горско стопанство

Съществуващите в България горско стопански практики все още са ориентирани към осигуряване на оптимално от стопанска гледна точка състояние на дървесната растителност. Самите лесоустройствени проекти са така ситуирани, че в тях действията за нестопанските елементи на биологичното разнообразие не са засътвени равносътно.

Успешното изпълнение на НПОБР изисква участие то на всички сектори.

Неблагоприятно на биологичното разнообразие се отразяват:

- Подмяната на типични, естествени типове гора с по-ценни стопански, но без значение за биологичното разнообразие (напр. заливните островни гори по Дунав и по-големите реки с плантации от хибридна тополя);

- Извеждането на горскостопанските мероприятия без предварителна оценка на въздействието върху биоразнообразието като цяло в съответния участък;
- Липсата на особено внимание за опазване на участъците с вековни гори.

В последните години са предприети действия за възстановяване на дунавските лонгозни гори, за поддържане на хидрологичния режим на някои вътрешни влажни зони, за реинтродукция на крымския чай, за опазване на дивото лале и т.н.

Селскостопанство

Върху биологичните ресурси пряко влияят прилаганите не екологосъобразни производствени технологии, нерационалните селбообороти, монокултурното отглеждане, недостатъчните познания за правилното управление на земите и др. Положително се отразява намаляването на обработваемите земи и на количествата на внасяните в почвата минерални торове и ползваните химични препарати за растителна защита.

В животновъдството се очертава тенденция за намаляване средно около три пъти на броя на животните. Голяма опасност за естествената дървесна и храстова растителност крие значителното увеличаване на броя на козите. Липсата на торохранилища и пречиствателни съоръжения, както и на нормативна база за правилното използване на ливадите и пасищата също влияят негативно върху биоресурсите.

Лов и рибарство

Основна заплаха за биологичното разнообразие е браконьерството, контролът върху което през последните години е заличен.

Ловът влияе пряко в случаите, когато става въпрос за отстрелване на птици и бозайници, както и косвено при стрес и прогонване на дивите животни от естествените им места обитания.

Рибарството като отрасъл има както положителна, така и отрицателна роля за опазването на биологичното разнообразие. Неконтролираното и нерегламентирано дънно тралиране и драгиране и свръхуловите в продуктивната зона на шелфа на Черно море създават редица сериозни заплахи за цялостната екосистема на крайбрежието.

Рибовъдството в специализираните рибовъдни ферми има предимно положителна роля за биологичното разнообразие, тъй като се създават и поддържат голям брой влажни зони, а рибовъдните стопанства са от изключително значение за орнитологичната фауна. Развитие на рибовъдството в язовирите, в съчетание с ефективни мерки на охрана, контрол и възпроизводствено ресурси от риба и други аквакултури е позитивен фактор за устойчиво развитие на ихтиофауната, с добър ефект, както от стопанска гледна точка, така и за биоравновесието във водните екосистеми.

Енергетика

Отрицателните въздействия са най-остро проявени в прякото унищожаване на биоразнообразието на територията на откритите рудници, в районите на сгуротвали, на сипища и други подобни терени. В редица случаи към този ефект се добавя и допълнително химическо, топлинно и други замърсявания от съответните електроцентрали. Същевременно едни от най-значимите места в Европа за зимуващи водолюбиви птици са водоемите - охладители на големите ТЕЦ. Хидросъоръженията и самите централи нарушават естеств-

вения воден режим на реките, което е свързано със сериозни промени в екосистемите.

Аналогично е положението с построяването на големи язовири и язовирни каскади. Изместват се видове и се възпрепятства миграцията, но от друга страна се заселват водолюбиви растения и животни, които обаче по правило са неприсъщи за биоразнообразието на съответния район.

Промишленост

Влиянието на промишлеността върху биологичното разнообразие е най-вече косвено, чрез замърсяването и вредното въздействие върху компонентите на средата. Поради остарели пречисвателни съоръжения или поради липса на такива се нанасят сериозни щети върху биологичното разнообразие на водоемите.

Влиянието на промишлеността засяга пряко местообитания на редица видове. Същевременно, закрилите рудници предоставят благоприятни възможности за разпространяване и увеличаване популациите на някои животни като прилепите.

Транспорт

Особено тежки последиствия има прокарването на нови високоскоростни пътища, както и прокарването на нови пътища в местата с неразвита пътна мрежа. Именно последните са убежище на множество редки видове и на ценни съобщества и екосистеми. Поради продължаващото развитие на транспорта, площта на засегнатите територии нараства. Към преките въздействия се отнася и унищожаването на животни при сблъскване с транспортните средства.

Транспортът има и изключително сериозни косвени въздействия върху биологичното разнообразие. Сред тях са химическото, прахово, шумово и други замърсявания, както и осигуряването на по-лесен достъп на хора до все повече и по-отдалечени места.

Строителство

Строителството също засяга в значителна степен и по отрицателен начин биологичното разнообразие. Това става чрез отнемане на територии, пряко унищожаване по време на строителните работи и последващ дългосрочен ефект върху биоразнообразието в прилежащите територии от ползвателите на съответните съоръжения, постройки или комплекси от тях.

Отрицателният ефект на този сектор върху биологичното разнообразие може да бъде намален чрез стриктното прилагане на процедурата по ОВОС и другите законови изисквания. Специално внимание следва да бъде обърнато на опазването на биологичното разнообразие във и около населените места, като особено внимание се обърне на разкриването, експлоатацията и рекултивацията на терени за добив на инертни и скални материали.

Туризм

Туризмът има особено значение за биологичното разнообразие поради обстоителството, че той представлява по същество пряко или косвено ползване на това разнообразие. От друга страна, повечето от неговите форми пряко зависят от състоянието на биологичното разнообразие, което определя интересоваността на сектора да го поддържа както като ресурс, така и като единствен начин за устойчивост на сектора.

Морската рекреация е много силно застрашаващ фактор за екосистемите по крайбрежната ивица предвид свръхконцентрирането на хора и различни дейности на ограничена и много чувствителна природна територия. Допълнително към това се прибавя курортната инфраструктура, замърсяването и т.н.

Познавателният и планинският туризъм могат да нанесат сериозни щети. Прекаленото доближаване до гнезда или леговища на редки птици и бозайници може да доведе до напускането им.

ГЛАВА I I

ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ПРИ ИЗБОРА НА ОБЕКТИ ЗА ОПАЗВАНЕ

Най-обхватната цел в областта на биологичното разнообразие е неговото опазване и поддържане. Тази цел включва две основни подцели:

- Съхраняване, укрепване и възстановяване на ключови екосистеми, местообитания, видове и на генетичните им ресурси;
- Осигуряване на възможности за устойчиво ползване на биологичните ресурси.

1. Цели и основни мерки за постигане на целите

За постигането на основната и произтичащите от нея цели за опазване на биологичното разнообразие се прилагат различни мерки (средства), всяка от които включва голям брой дейности. **Основните мерки**, чрез които може да се постигне опазването на биологичното разнообразие в цялата страна, се нареждат в следния приоритетен ред:

Създаване на закони, подзаконови нормативни актове и информационно-управленски документи

Приоритети:

- Закони в годишната законодателна инициатива на МС;
- Нормативни документи в съответствие с Програмата за приемане на достиженията на правото на Европейския съюз;
- Подзаконови нормативни актове, разработването на които произтича от вече приети закони;
- Стратегии и програми за развитието на наравления или процесив опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие за които няма разработените такива;
- Обслужващи управленския процес мониторингови системи и създаваните чрез тях бази данни;
- Кадасътрна защитените територии;
- Географско-информационни системи;

Институционално укрепване на звената по биологично разнообразие

Приоритети:

- Създаване на необходими нови звена;
- Кадрово укрепване на съществувещи звена;
- Материално-техническо оборудчаване на новите звена;
- Допълване оборудването на съществувещи звена;
- Обучение на специалистите в звената по биологично разнообразие.

Създаване и поддържане на национална екологична мрежа

Националната екологична мрежа ще осигури:

- Опазването чрез интегриране в цялостен комплекс на най-значимите от природозащитна гледна точка места - ареали на застрашени видове, представителни екосистеми, характерни участъци от основните типове местообитания и ландшафти;
- Оценяването на образци от всички характерни за България типове екосистеми, местообитания и ландшафти в естествена връзка помежду им;
- Възможности за придвижване и обмен на индивиди, популации и генетичен материал на максимално голяма територия;
- По-добра жизнена среда на местното население и изгоди от природосъобразни дейности, с оглед постигане устойчивост на природозащитата.

Приоритети на включването на обекти в Националната екологична мрежа:

- Обекти с висока степен на значимост на видовото богатство;
- Обекти с висока степен на значимост на ендемизма;
- Обекти с висока степен на значимост на редките таксономични организми;
- Обекти на миграционни коридори;
- Съществувачи защитени природни територии.

Разширяване и поддържане на мрежата от защитени територии

Приоритети:

- Прекатегоризиране на защитените територии според новите категории, утвърдени чрез Закона за защитените територии;
- Проучване и идентифициране на местата и обектите с оглед включването им в мрежата;
- Обявяване на нови защитени територии, съгласно плана за развитие на мрежата и проведените проучвания;
- Поддържане на мрежата от защитени територии чрез узаконяване на промените в тях, предизвикани от увеличение или намаление на площите им и промени в режимите им, прекатегоризиране, статистическа отчетност и др.;
- Създаване на планове за управление на защитените територии;
- Осъществяване на основни препоръки от плановете за управление.

Възстановителни и поддържащи дейности

Основните възстановителни и поддържащи дейности са свързани преди всичко с опазване на застрашени видове и на генетичните им ресурси, в това число и чрез дейности *ex situ*, т.е. извън естествената среда на носителите на генетични ресурси.

Приоритети:

- Постановяване под законова защита на застрашени растителни и животински видове;
- Изпълняване на действията за опазване на видовете, съгласно законите и конвенциите, по които сме страна.
- Съставяне на планове за действие за застрашени видове;

- Осъществяване на практически мерки на терена, съгласно плановете за действие (възстановяване на местообитания, ограждане на находищи на редки растения, създаване на изкуствени гнезда или острови за привличане и гнездене на застрашени птици и т.н.).

Приоритети при опазване на растителните и животински генетични ресурси са:

- Създаване на ex-situ съоръжения и учреждения (семенни банки, опитни станции, участъци за съхранение на работните колекции и др.);
- Създаване на средства и възможности за развъждане, селекция и изследване и др. (хербариуми, арборетуми, разсадници и др.);
- Поддържането на достатъчен минимум от застрашените от изчезване породи, отродия и линии селскостопански животни, риби и други акултури;
- Изграждане на национални резервати за застрашени от изчезване породи домашни животни.
- Създаване на Национална генна банка от дълбоко замразени гамети и ембриони.

Укрепване на научната основа за опазване на биологичното разнообразие

Приоритети:

- Интефициране на фаунистичните и флористични изследвания за по-пълно инвентаризиране на българската флора и фауна;
- Създаване на базисна информация за определени таксономични групи, географски райони, антропогенни заплахи и въздействия и методи за смекчаване на неблагоприятното им въздействие;
- Подобряване на основното оборудване на научните звена в областта на биологичното разнообразие;
- Ревизия на Червената книга на България и създаване на нови червени книги за таксономичните категории, за които такива книги липсват; получаване на допълнителна информация и данни на ниво вид и съобщество;
- Насърчаване на интердисциплинарните изследвания;
- Осигуряване на по-ефективно разпространяване на съществувщата научна информация.

Информационни, образователни дейности и допълващо обучение

Приоритети:

- Широка издателска и рекламна дейност, провеждане на периодични информационни кампании чрез масмедията, в посетителските центрове и др. за значението на биологичното разнообразие;
- Разработване и внедряване на природозащитни програми на всички образователни нива;
- Привличане на неправителствените екологични организации за активно участие в реализацията на държавната политика по опазване на биологичното разнообразие;

- Създаване на мрежа за информационно обслужване и допълващо обучение в селското стопанство, която да предоставя и информация за биологичното разнообразие на новите (и на досегашните) фермери и собственици на земя.

2. Приоритети при избора на обекти за опазване и поддържане на биологичното разнообразие

Създаването на закони, подзаконови нормативни актове и информационни документи, институционалното укрепване на звената, свързани с опазване на биологичното разнообразие, вкл. допълващото обучение на специалистите, работещи в тях са мерки, които не включват дейности, свързани с конкретни обекти за опазване. Останалите мерки като възстановителните и поддържащи дейности, създаването и поддържането на национална екологична мрежа, разширяването и поддържането на мрежата от защитени територии, научната и информационна дейности трябва да бъдат ориентирани към строго определени обекти според консервационната значимост и други характеристики на тези обекти. За някои от дейностите в Националния план такива обекти са определени: прилепите, белите щъркели и др., обекти, свързани с опазване на генетични ресурси като реконструкцията на Националната генбанка за растителни и животински ресурси, създаването на резерватите за стари породи животни в Троян и Костинброд, на животновъдната база в Шумен и др.

Конкретни обекти за някои от дейностите в Националния план не са представени в него по различни причини. Например, по предвидените в Националния план дейности за изпълнение на планове за управление на защитени територии или планове за действие за застрашени животински и растителни видове обектите не са посочени, защото разработването на основната част на разглежданите планове за управление и планове за действие на защитени видове предстои. В Националния план не са посочени новите защитени територии, които ще бъдат обявени, защото един от критериите за избора им са изискванията на националната екологична мрежа, които предстоят да бъдат съобразени с европейските директиви за хабитатите, птиците и др. Конкретизирането на обектите за някои дейности, предвидени за изпълнение към края на периода на Националния план ще произтече от резултатите на завършили преди това дейности по създаване на закони, на учно-изследователски дейности и др.

За дейностите в Националния план, за които няма уточнени конкретни обекти, това ще става оперативно, в годишните планове по опазване на биологичното разнообразие. При избора на обекти ще бъдат използвани критерии за приоритетност. Тези критерии са разработени от авторския колектив на Националния план въз основа на чуждия и национален опит в това отношение. Тъй като основни обекти за опазване, освен цялата екосистема, могат да бъдат някои от нейните компоненти, критериите за избора на приоритетни обекти за опазване и поддържане на биологичното разнообразие са представени отделно за екосистемите, за растителните и животински видове, за техните местообитания, за генетичните им ресурси, както и за устойчивото ползване на биологичните ресурси, както следва:

3. Критерии за избор и приоритетни обекти при съхраняване и укрепване на ключовите екосистеми

- Междунационална консервационна значимост;

- Национална консервационна значимост;
- Учасствие в екологични мрежи;
- Степен на биологично разнообразие;
- Степен на уникалност;
- Възраст;
- Произход;
- Разпространеност.

Въз основа на горните критерии като приоритетни ключови екосистеми за съхраняване и укрепване се очертават:

- Екосистеми, включени в:
 - Обекти на световното и културно наследство;
 - Биосферни резервати по програмата на ЮНЕСКО "Човек и биосфера";
 - Резервати;
 - Поддържани резервати;
 - Национални паркове;
 - Природни паркове, природни забележителности и защитени местности;
 - Значими (консервационно) природни територии, обект на европейските и националната екологична мрежа;
 - Български обекти, включени в списъка на Орнитологични важни места;
 - Обекти, включени в програмата "Корине-биотопи";
 - Екосистеми с голямо видово богатство;
 - Уникални екосистеми;
 - Екосистеми с висока възраст (стари);
 - Естествени екосистеми;
 - Представителни екосистеми;

4. Критерии за избор и приоритетни обекти за опазване на растителните и животински видове

Критерии:

- Защитеност от закон;
- Степен на застрашеност;
- Степен на междунационална значимост;
- Степен на уязвимост;
- Степен на ендемизъм;
- Степен на рядкост;
- Състояние на популацията;
- Икономическа значимост.

Съгласно посочените критерии следните растителни или животински видове са приоритетни обекти за опазване:

- Изчезнали видове (за възстановяване на популациите и местобитанията им);
- Защитени видове по българското законодателство;
- Застрашени видове:
 - По Червената книга на България;
 - По Червения списък на IUCN;

- Строго застрашени по Бернската конвенция;
- Видове, застрашени от изчезване в целия или голяма част от техния ареал (Бонската конвенция);
- Застрашени видове, които са или могат да станат обект на търговия (конвенция CITES);
- Видове и местообитания, включени в директивата 92/43 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна;
- Видове, включени в директивата 79/409 на Съвета на Европейската икономическа общност за запазване на дивите птици;
- Видове, включени в практическия кодекс на Икономическата комисия на ООН за запазване на застрашените животни растения и други видове с международно значение;
- Ендемични видове;
- Уязвими видове;
- Редки видове;
- Намаляващи видове;
- Икономически ценни видове.

5. Критерии за избор и приоритетни обекти за опазване на местообитанията

Основните критерии за избор на местообитания на животински и растителни видове за опазване, възстановяване и поддържане са:

- Защитеност от закон;
- Степен на международна значимост;
- Степен на представителност на типа местообитание за съответната област (страна);
- Площ на местообитанието в сравнение с площта на всички такива местообитания в страната;
- Степен на съхраняване на характерните черти на местообитанието.

Във връзка с горните критерии приоритетно се опазват местообитания с по-ред тяхното:

- Участие в защитена територия;
- Участие в международна и национална екологични мрежи и програми;
- Представителност;
- Застъпеност;
- Типичност.

6. Критерии за избор и приоритетни обекти за опазване на генетичните ресурси

Приоритетно се опазват генетичните ресурси на:

- Стари сортове и популации, които не са събрани и съхранени в семенна банка - зеленчукови, зърнено-житни, зърнено-бобови, както и дивите родственици на културните растения със статус редки, защитени видове и ендемити;
- Застрашени от генетична ерозия местни образци царевича, мека и твърда пшеница, фасули, зеленчуци, цветя, овощни видове и др., поради инвазия

на чужди сортове и хибриди.

- Диви родственици на културните растения и ценни диви видове, застрашени от намаляване или изчезване;
- Застрашени породи, отродия и линии животни;
- Аборигенни породи и отродия,
- Породи животни, с ценни качества и генен материал, които могат да бъдат използвани при определени условия в бъдещата селекция.

Критериите, взети предвид при приемане на горните приоритети са :

- Степен на застрашеност;
- Степен на рядкост;
- Икономическа значимост.

ГЛАВА I I I

ДЕЙНОСТИ НА НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН

Националният план за опазване на биологичното разнообразие представлява съвкупност от дейности, които трябва да бъдат осъществени през периода 1999 - 2003 година. Дейностите в Националния план са определени от българските и чуждестранни научни работници и специалисти и експертите от социално-икономическите сектори в страната, разработили плана.

НПОБР е петгодишен план.

При разпределението на дейностите по години на изпълнение е отчетено:

- Дали изпълнението на дейността вече е започнало;
- Финансовата обезпеченост на изпълнението на дейността;
- Необходимостта от изпълнението на съответната дейност като предпоставка за изпълнение на други дейности от Националния план;
- Степента на застрашеност на биологичния вид, местобитанието или екосистемата, обект или обекти на дейността.

Подредянето на дейностите в Националния план следва приоритетния ред на основните мерки (средства) в които тези дейности участват, т.е. поредният номер на дейността по плана може да се приеме като приоритетен номер за дейността, с прямо останалите дейности от плана.

За изясняване на връзката между целите за постигане в областта на биологичното разнообразие и мерките (средствата), предвидени за това в Националния план, е съставена Таблица 1. В нея всяка от дейностите към съответните мерки е ориентирана към постигането на съответната подцел за опазване и поддържането на биологичното разнообразие. По отношение на съхраняването, укрепването и възстановяването на биологичните обекти, дейностите в Таблица 1 са ориентирани отделно към ключови екосистеми, растителни и животински видове, техните местобитания и генетични ресурси.

Таблица 1. Принос на всяка от дейностите от Националния план за постигане на целите за опазване на биологичното разнообразие

Мерки (средства) за постигане на целите за опазване на биологичното разнообразие	Основна цел: Опазване и поддържане на биологичното разнообразие				
	Цел 1: Съхраняване, укрепване и възстановяване на:				Цел 2: Създаване на предпоставки за устойчиво ползване на биологичните ресурси.
	ключови екосистеми	растителни животиински видове	местообитания	генетични ресурси	
	поредни номера на дейностите по Националния план				
1. Създаване на закони, подзаконови нормативни актове и информационно-управленски документи.	1,7,8,15,16, 25,28,34,36-40	1-4,14,19,24, 29,30,33,35	1,5-8,11,19, 31,33,35	1,12,13,21,26, 32,41,42	2-5,8-11,17,18,20,22, 23,,24,27,33,43
2. Институционално укрепване на звената по биологично разнообразие	44-47,49	44-47,49	44-47,49	44-49	48,49
3. Създаване и поддържане на национална екологична мрежа	50	50	50		
4. Разширяване и поддържане на системата от защитени територии	51-53	51-53	51-53	51-53	51-53
5. Приоритетни възстановителни и поддържащи дейности	56	54,57-61,71	54,63,64	65-71	55,56,61,62,72
6. Укрепване на научната основа за опазване на биологичното разнообразие	76,79	73-76,84	73-75	77,78	80-85
7. Информационни, образователни дейности и обучение	88-92,94	86-94	89-92,94	92,95,96	92,93

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ 1999 - 2003 година

1. Създаване на закони, подзаконови нормативни актове и нормативно-управленски документи

№ по ред	Де й н о с т и	Отго вор ни инс - титутции/ Партньори	Не обх одими с редс тва , х ил.лв. - първи ре - дове (с на де бе ле н шрифт)						Източници на фина н - с и -ра не
			Средс тва ,х ил.лв. по източници на фина н - с ира не - с ле два щи ре до ве						
			Сума	1999	2000	2001	2002	2003	
1	За ко н за био ло гично то раз но о бра зие	МОСВ/НПО, БАН, СА	40 10	20 10	20				НФООС
2	За ко н за ло ва и опа зва не на диве ча и пра вилник за при ла га не то му	МЗГАР-НУГ/СЛРБ, МОСВ, НПО	22 11	12 3	10 8				НФ"Бълга р -с ка го ра"
3	За ко н за ри ба р с тво то и пра вилник за при ла га не - то му	МЗГАР–ДИР, НУГ/СЛРБ, МОСВ, НПО	10	10	-				
4	За ко н за ле че бните ра с те ния	МОСВ/БАН, МЗ, СА, НПО	4 4	4 4					НФООС
5	За ко н за изме не ния и до пълне ния към За ко на за опа зва не на зе ме де лс ките зе ми	МЗГАР- СА, НПС/МОСВ, НПО	-	-					
6	За ко н за ус тро й с тво на те ри то рията	МРРБ/МОСВ, МЗГАР, НПО	12	12					
7	За ко н за Че р но мор с ко то кра й бре жие	МРРБ/ МОСВ, МЗГАР,БАН, НПО	-	-					
8	За ко н за пла нинс ките рай о ни	МРРБ/МЗГАР, МОСВ, НПО, об - щини	-	-					
9	За ко н за ус то й чиво ра звитие на зе ме де лие то	МЗГАР-СА/МОСВ, НПО	10		5	5			
10	За ко н за с то па нис ва не на ли ва дите и па с ища та от с елс ко с то па нс кия и го рс кия фон д	МЗГАР-СА, НУГ/МОСВ, НПО	10		10				
11	За ко н за то ре не то	МЗГАР-НСРЗКА/МОСВ, НПО	-		-				

12	Зако н за за кри ла на с та ри те сор то ве рас те ни я и по ро ди с е лс ко с то па нс ки жи во тни	МЗГАР-СА/ МОСВ, НПО	4		4				
13	Зако н за био ло гич на та с игур но с т	МЗГАР-С А/БАН, МОСВ, НПО	-	-					
14	Зако н за тър го вия с ъс за с тра ше ни ви до ве от ди ва та фло ра и фа уна	МОСВ /БАН, МЗГАР-НУГ, ГУ "Митници", МТТ, НПО	40 10	40 10					НФООС
15	Зако н за изме не ния и до пъл не ния към За ко на за за щите ните те ри то рии	МОСВ/МРРБ, МЗГАР-НУГ, НПО	10 2 8	10 2 8					НФООС GEF
16	По дза ко но ви но р ма тив ни ак то ве , про изти ча щи от За ко на за за щите ните те ри то рии	МОСВ/GEF, БАН, ВУЗ, НПО, Агро лес про ект	20 5 15	20 5 15					НФООС GEF
17	По дза ко но ви но р ма тив ни ак то ве , про изти ча щи от За ко на за го ри те	МЗГАР-НУГ/ БАН, ВУЗ, НПО, Агро лес про ект	63 63	40 40	23 23				НФ"Бълга р - с ка го ра "
18	На ре дба за био ло гич но зе ме де лие	МЗГАР-НСРЗКА, СА/ МОСВ, МЗ, НПО	-		-				
19	На ре дба за безо па сно раз про с тра не ние , тра нс пор ти ра не , съ хра не ние и при ло же ние на пре па ра ти за рас тител на за щита	МЗГАР-НСРЗКА/ МЗ, МОСВ, МВР, МРРБ, НПО, Об- щини	-		-				
20	На ре дба за ус то й чиво полз ва не и по ддър жа не на ли ва дите и па с ища та	МЗГАР-СА, НУГ/ МОСВ, БАН, НПО, об щини	2		2				
21	На ре дба за вно с -изно с на ге не тич на пла зма	МЗГАР-СА/ МОСВ, БАН, НПО, МТТ, МЗ	-		-				
22	Изме не ния и до пъл не ния към Пра вил ни ка за при ла га не на За ко на за опа зва не на зе ме де лс ките зе ми	МЗГАР-СА, НПС/ МОСВ, НПО	-		-				
23	Инс тру кция за при ла га не на опре де ле ни ре жи ми на зе ме полз ва не в близо с т до ЗТ	МЗГАР-СА/ МОСВ, БАН, НПО, НПО, общини	12 8 4	6 4 2	6 4 2				НФООС НФ"Бълга р - с ка го ра "

24	Разработване на стратегия за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения	МОСВ/МТТ, МЗ, МЗГАР, БАН, НПО	40 40		20 20	20 20			НФООС
25	Разработване на стратегия за опазване и управление на биологичното разнообразие в горските екосистеми	МЗГАР-НУГ/МОСВ, ИГ, БАН, НПО	60 60		10 10	10 10	15 15	25 25	НФ“Българска гора”
26	Разработване на програма за биологична сигурност	МОСВ/МЗГАР-СА	108 108	108 108					UNEP
27	Разработване на програма за култивиране на лечебни растения върху ниско продуктивни земи и ерозирани терени	МОСВ/БАН, МЗГАР, МЗ, общини, НПО	10 10		10 10				НФООС
28	Разработване на програма за интегрирана растителна защита в горските насаждения	МЗГАР - НУГ/МОСВ, БАН	20 10	10 5	10 5				НФ“Българска гора”
29	Разработване на програма за регулиране на уловите на локални видове риба в Черно море и р. Дунав	МЗГАР - ДИР/МОСВ, БАН, НПО	100		100				
30	Актуализация на международните спогодби от 1957 г. за риболов в р. Дунав и Черно море.	МЗГАР - ДИР/МОСВ, БАН, МВНР	10		10				
31	Разработване на програма за възстановяване на почви, замърсени с тежки метали в райони с целно биоразнообразие, чрез засаждане на подходящи растителни видове	МП/МОСВ, МЗГАР, МЗ, НПО	60 60		30 30	30 30			В рамките на бюджета на МП
32	Разработване на програма за предотвратяване на генетичната ерозия	МОСВ/МЗГАР-СА, БАН, ВУЗ, НПО	40 40		40 40				НФООС
33	Разработване на планове за действие приоритетни застрашени видове (местообитания) - за 20 растителни и 13 животински видове по Приложение 1	МОСВ/МЗГАР-НУГ, БАН, НПО, Бърдлайф, общини	535 372 35	7 7	107 93 7	107 93 7	207 93 7	107 93 7	НФООС Бърдлайф
34	Разработване на план за управление на пасища в райони с богато и застрашено биологично разнообразие	МЗГАР-СА/МОСВ, БАН, НПО, общини	80 80		40 40	40 40			В рамките на бюджета на МЗГАР

35	Проектиране, създаване и поддържане на мониторинг и бази данни за разпространение то и състояние то на застрашени и редки, икономически ценни и индикаторни биологични видове (вкл. лечебни растения и гъби)	МОСВ/БШП, МЗГАР-НУГ и СА, НПО, БАН, ВУЗ, общини	800 490 70		200 130 70	200 120	200 120	200 120	НФООС БШП
36	Проектиране на мониторингова система за оценка на състояние то на растителността в избрани райони и в страната с използване на с пътничови снимки и поддържане на база данни	МОСВ /БАН, ВУЗ, НПО	100 100		10 10	30 30	30 30	30 30	НФООС
37	Проектиране, създаване и поддържане на кадастр на защитените територии, географска информационна система за защитените територии и за биологичното разнообразие в България	МОСВ/МЗГАР – НУГ, БАН, ВУЗ, НПО	1800 400 780	200 200	400 200 120	320 220 220	420 220	460 220	Програма “ФАР” НФООС
38	Проектиране, създаване и поддържане на мониторинг и бази данни за състояние то на горските екосистеми	МЗГАР-НУГ/ МОСВ, БАН	300 150			100 50	100 50	100 50	НФ“Българска гора”
39	Поддържане на съществувания мониторинг и оценка на въздействието на замърсяния въздух върху горските екосистеми	МОСВ/МЗГАР-НУГ, БАН, НПО	200 100 100	40 20 20	40 20 20	40 20 20	40 20 20	40 20 20	НФООС НФ“Българска гора”
40	Създаване и поддържане на мониторинг върху устойчивото използване на тревните асоциации в земеделския и горския фонд	МЗГАР-СА, НУГ/МОСВ, БАН, НПО, общини	40		10	10	10	10	
41	Създаване и поддържане на база данни за <i>ex-situ</i> колекции от дивата флора и фауна	МОСВ/МЗГАР-НУГ и СА, БАН, НПО	20 20		5 5	5 5	5 5	5 5	НФООС
42	Създаване и поддържане на база данни за генетични ресурси, съобразно стандартите на Европейската програма по генетични ресурси	МЗГАР-СА/ МОСВ, БАН	50		10	10	15	15	
43	Създаване и поддържане на информационно-статистическа система за рибарството	МЗГАР - ДИР	50		10	10	15	15	

2. Институционално укрепване на звената по биологично разнообразие

44	Кадрово и материално-техническо укрепване на МОСВ - Националната служба за защита на природата	МОСВ/МФ	120 120		30 30	30 30	30 30	30 30	В рамките на бюджета на МОСВ
45	Кадрово и материално-техническо укрепване на звената по опазване на биологичното разнообразие в РИОСВ и обезпечаване на дейността им	МОСВ/МФ, БШП, НПО, ЮНЕСКО	1000 272 156 24 170	100 16 56 24	250 46 100 25	150 60 30	200 70 35	300 80 80	НФООС, БШП ЮНЕСКО В рамките на бюджета на МОСВ
46	Кадрово и материално-техническо укрепване на дирекциите на Националните паркове.	МОСВ/GEF, МФ, НПО	8600 6020 785 1080	2800 2000 785	1900 1500 50	1400 1120 180	1300 900 350	1200 500 500	НФООС GEF В рамките на бюджета на МОСВ
47	Кадрово и материално-техническо укрепване на подразделенията на НУГ във връзка с опазване на биоразнообразието	МЗГАР-НУГ/Програма "ФАР", МФ, НПО	3180 840 1950	690 195 150	690 195 450	600 150 450	600 150 450	600 150 450	НФ"Българска гора" В рамките на бюджета на МЗГАР
48	Създаване на структурно звено по генетични ресурси към МЗГАР	МЗГАР/МФ	24 24		6 6	6 6	6 6	6 6	В рамките на бюджета на МЗГАР
49	Разработване на програми за обучение на специалисти и други категории лица, работещи в областта на опазване на биоразнообразието	МОСВ/МЗГАР, БАН, GEF, МОН, НПО	360 27	100 27	80	60	60	60	GEF

3. Създаване и поддържане на Национална екологична мрежа

50	Създаване и поддържане на Национална екологична мрежа, включващо: - изясняване и обезпечаване на основните научни, нормативни, организационни и др. предпоставки; - проектиране на екологичната мрежа (ЕМ); - изграждане на основите на ЕМ на базата на съществуващите защитни територии и други места с повишена природозащитна значимост; - оценка и анализ на съществуващите елементи на мрежата и определяне на елементите с които да бъде допълнена за да обхваща всички основни типове екосистеми, местообитания и ландшафти; - идентифициране на конкретните територии, определяне на режимите им и предприемане на действия за тяхното поставяне под закана за защита; - създаване на условия за устойчиво функциониране на ЕМ (въвличане на местната администрация, НПО и др.)	МОСВ/МЗГАР-НУГ, БАН, ВУЗ, НПО	1000 1000		250 250	250 250	250 250	250 250	НФООС
----	---	-------------------------------	--------------	--	------------	------------	------------	------------	-------

4. Разширяване и поддържане на системата от защитени територии

51	Разработване на планове за управление, устойчивостни, технически планове и проекти на защитени територии: 1. За националните паркове "Рила", "Централен Балкан" и "Пирин" и за други 70 защитени територии с приоритет за поддържа ни резервати; 2. За природните паркове "Витоша" и "Странджа" и други 100 защитени територии с приоритет за природни паркове и защитени местности	МОСВ/GEF, БАН, НПО, общини, Рамсарско бюро МЗГАР-НУГ/ МОСВ, БШП-гора, БШП, БАН, НПО, общини, Програма "ФАР"	1000 94 400 36 1000 348 552 48 52	450 14 400 36 326 276 24 26	150 20 326 276 24 26	150 20 116 116	125 20 116 116	125 20 116 116	НФООС GEF Рамсарско бюро НФ"Българска гора" БШП-гора БШП Програма "ФАР"
52	Изпълнение на основни дейности от планове за управление на защитени територии	МОСВ/БШП, "Монако", "Льо Балкан", НПО МЗГАР - НУГ/ БШП	4000 600 96 9 100 1800 150 500	100 41 55 9 50 400 50 100	800 150 55 50 400 50 100	1000 150 300 100	1000 150 300 100	1100 150 400 50 100	НФООС, БШП "Монако" "Льо Балкан" НФ"Българска гора" БШП-гора
53	Прекатегоризиране на съществувачи, обявяване на нови и промени (на граници, на режими и др.) в защитени територии	МОСВ/БШП, МЗГАР-НУГ, БАН, НПО	300 132 18	100 32 18	100 50	100 50			НФООС БШП

5. Приоритетни възстановителни и поддържащи дейности

54	Изпълнение на дейностите от плановете за дейстvie на застрашени видове и habitati, вкл. за интродукция и реинтродукция на застрашени видове от дивата фауна и флора (виж Приложение 1)	МОСВ/БШП, "Льо Балкан", МЗГАР-НУГ и СА, БАН, Бърдлайф, общини	1720 1110 125 36 100	140 10 25 36 20	240 120 25 20	340 220 25 20 20	440 320 25 20 20	560 440 25 20 20	НФООС "Льо Балкан" БШП Бърдлайф
55	Изпълнение на дейностите от плановете за управление на пасищата в райони с богато и застрашено биологично разнообразие	МЗГАР-СА, НУГ/МОСВ, БАН, общини, НПО	150 150			50 50	50 50	50 50	В рамките на бюджета на МЗГАР
56	Изпълнение на дейности за устойчиво използване на тревните асоциации в земеделския и горския фонд	МЗГАР-НУГ, СА/МОСВ, БАН, общини, НПО	50 20				25 10	25 10	НФ"Българска гора"
57	Подпомагане гнезденето на сескимоядни птици в качеството им на биологични регулатори	МЗГАР - НУГ/МОСВ, НПО	50 50	10 10	10 10	10 10	10 10	10 10	НФ"Българска гора"
58	Създаване на "спасителни центрове" към зоопарковете за възстановяване в природата на редки видове животни	МОСВ/БАН, зоопарковете, НПО	200		50	50	50	50	
59	Създаване на "спасителни центрове" към ботаническите градини за застрашени, редки и екзотични растителни видове	МОСВ/БАН, НПО	100		25	25	25	25	
60	Направа и монтаж на изкуствени платформи за гнездене на белите щъркели върху електрическите стълбове	КЕ/МОСВ, НПО	220 220		55 55	55 55	55 55	55 55	В рамките на бюджета на КЕ
61	Създаване и поддържане на специализирани овцевъдни и говедовъдни ферми в планинските и гранични райони	МЗГАР/МРРБ, МОСВ, МФ, общини	5000		1000	1000	1500	1500	
62	Финансово подпомагане развитие на устойчив туризъм	МТТ/БШП, МОСВ, МРРБ, общини, НПО	100 2	20 2	20	20	20	20	БШП

63	Възстановяване на местообитания на застрашени биологични видове, бивши и настоящи влажни зони, гор и други природоначини места.	МОСВ/БАН, МФ	1000 100		250 25	250 25	250 25	250 25	НФООС
64	Възстановяване на почви, замърсени с тежки метали в райони с ценно биоразнообразие, чрез засаждане с подходящи растителни видове.	МП/МОСВ, МЗГАР-СА, МЗ	180 180			60 60	60 60	60 60	В рамките на бюджета на МП
65	Създаване на генетична банка от ценни сухотойчиви дървесни и храстови видове	МЗГАР-НУГ/МОСВ, МФ	100 60			50 30	50 30		НФ"Българска гора"
66	Техническа реконструкция на Националната генбанка за съхранение на растителни генетични ресурси	МЗГАР-СА/МОСВ, МФ	100 100			50 50	50 50		В рамките на бюджета на МЗГАР
67	Създаване на Национална генбанка от животински гамети и ембриони	МЗГАР-СА/МОСВ, БАН, МФ	300 300			100 100	100 100	100 100	В рамките на бюджета на МЗГАР
68	Създаване на два резервата - в Троян и в Костинброд за съхраняване на стари породи говеда, овце, кози, кучета и пчели	МЗГАР-СА/МОСВ, БАН, МФ	1600			600	500	500	
69	Укрепване на животновъдната база в Шумен за съхранение на стари породи коне, биволи и овце	МЗГАР-СА/МОСВ, БАН, МФ	500		125	125	125	125	
70	Създаване на демонстративни колекции от местни генетични ресурси <i>ex situ</i>	МЗГАР-СА/МОСВ	90	30	30	30			
71	Изграждане на комплексна семепроизводна база и генеративни градини за най-ценните местни еко типове и форми дървесни горски видове	МЗГАР - НУГ/БАН, ЛТУ, МОСВ, МФ	120 60			40 20	40 20	40 20	НФ"Българска гора"
72	Създаване на демонстративни ферми за устойчиво екولو го събразно земеделие	МЗГАР-СА/МОСВ, МФ, МОН, общини, НПО	3000			1000	1000	1000	

6. Укрепване на научната основа за опазване на биологичното разнообразие

73	Изготвяне и публикуване на Червен списък на растения, животни и хабитати в съответствие с междunarодните категории за застрашеност	МОСВ/БАН, НПО	30 30	15 15	15 15				НФООС
74	Изготвяне и публикуване на съвременна и отговаряща на междunarодните категории Национална Червена книга на застрашени растения, животни и хабитати	МОСВ/БАН, НПО	200 120			70 40	70 40	60 40	НФООС
75	Разработване на проекти за възстановяване и разширяване на съществуващи популации от защитени лечебни растения върху слабопродуктивни и ерозирани терени	МОСВ/БАН, МЗГАР, общини, НПО	15 15		5 5	5 5	5 5		НФООС
76	Проучване на условията и възможностите за заселване на прилепи и пещерна фауна в изоставени минни галерии	МП/БАН, МОСВ, НПО	40 40	20 20	20 20				В рамките на бюджета на МП
77	Разработване на проекти за поддържане на популации от застрашени генетични ресурси чрез интегрирани методи за размножаване	МЗГАР-СА/МОСВ, НПО	25 25	5 5	5 5	5 5	5 5	5 5	В рамките на бюджета на МЗГАР
78	Изучаване на въздействието върху генотипния интегритет на зародишната плазма при дългосрочно съхранение и репродукране на семенните образци	МЗГАР-СА/МОСВ	24 24		6 6	6 6	6 6	6 6	В рамките на бюджета на МЗГАР
79	Разработване на съвременна класификация на ливадите и пасищата	МЗГАР-СА/БАН	30 30		15 15	15 15			В рамките на бюджета на МЗГАР

80	Паспортизация и инвентаризация на мерите, ливадите и пасищата	МЗГАР-СА/ МОСВ, БАН, НПО	45 45		15 15	15 15	15 15		В рамките на бюджета на МЗГАР
81	Разработване на моделен проект за усъстване на оптималната товареност за висимост от вида животни във важни горски пасищни комплекси	МЗГАР-СА/ МОСВ	10 10		5 5	5 5			В рамките на бюджета на МЗГАР
82	Извършване на проучвания и разработване на мероприятия за подобряване на състоянието на логозните гори	МЗГАР-НУГ/ БАН, ВУЗ, НПО	10 10	5 5	5 5				НФ“Българска гора”
83	Разработване на Национални стандарти за горска сертификация	МЗГАР-НУГ/ МОСВ, НПО	50 50	25 25	25 25				WWF
84	Ежегодни проучвания и оценки за състояние на далекомигриращи и локални видове риби и други водни животни.	МЗГАР-ДИР/ МОСВ, БАН, НПО	80		20	20	20	20	
85	Разработване на регионални агроекологични схеми за устойчиво земоползване и ефективно управление на земелските дейности в територии с богато биологично разнообразие	МЗГАР-СА/ МОСВ, БАН, НПО	60 60	20 20	20 20	20 20			Фонд “Авалон”

7. Информационни, образователни дейности и обучение

86	Публикуване на книга за защитените растителни и животински видове	МОСВ/БАН, НПО	100 40		50 20	50 20			НФООС
87	Публикуване на детска книга "Защитените растения и животни"	МОСВ/МОН, НПО	10 10		5 5	5 5			НФООС
88	Ежегодно публикуване на плакати за защитените растения и животни, декоративни диворасти растения, защитените територии и ландшафти	МОСВ/GEF, БШП, НПО	50 28 20 2	22 20 2	7 7	7 7	7 7	7 7	НФООС GEF БШП
89	Издаване на дипломки, брошури и други рекламни материали, свързани с биологичното разнообразие	МОСВ/МЗГАР, МТТ, МОН, GEF, БШП, НПО	132 100 20 12	32 20 12	25 25	25 25	25 25	25 25	НФООС, GEF БШП

90	Провеждане на периодични информационни кампании, свързани с опазване на природата, респ. на биологичното разнообразие	МОСВ/МЗГАР, МОН, GEF, НПО	200 120 60 60	60 60	35 15 15	35 15 15	35 15 15	35 15 15	НФООС, GEF
91	Поддръжане на функционирането на посетителски и информационни центрове в защитните територии	МОСВ/МЗГАР, МТТ, БШП, НПО	1000 300	100 100	200 200	200	200	300	БШП
92	Разработване на единна стратегия, програма за природозащитно образovanie на всички нива и внедряването ѝ	МОН/МОСВ, GEF, МЗГАР, НПО	436 36 400	36 36	100 100	100 100	100 100	100 100	GEF В рамките на бюджета на МОН
93	Разработване на образователни програми за обучение по лечебни растения	МОСВ/БАН, МОН, НПО	12 12		3 3	3 3	3 3	3 3	НФООС
94	Включване в програмите на специалностите по Биология и Екология във висшите училища на курсове по "Биологично разнообразие", "Опазване на видовете разнообразие" и "Защитни видове, територии и хабитати"	МОН/ВУЗ, МОСВ	60 60		15 15	15 15	15 15	15 15	В рамките на бюджета на МОН
95	Включване в образователната програма на земеделските училища и ВСИ свободно избираема дисциплина по генетични ресурси	МЗГАР-СА/МОН, МОСВ	40 40		10 10	10 10	10 10	10 10	В рамките на бюджета на МЗГАР
96	Разработване на образователни програми по опазване и използване на генетичните ресурси	МОСВ/МОН, МЗГАР, НПО	20 20		5 5	5 5	5 5	5 5	НФООС
ВСИЧКО НЕОБХОДИМИ СРЕДСТВА:			44355	6165	8555	9565	9915	10155	

ГЛАВА I V

ФИНАНСОВО ОБЕЗПЕЧАВАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ В НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН

Необходимите средства за финансовото обезпечаване на всяка от дейностите по Националния план са представени в предходната глава. Освен необходимите средства за изпълнението на дейностите, в плана са посочени и осигурените средства, както и източниците на финансиране, осигуряващи тези средства.

В кадрово отношение се има предвид до 2000 г. да се увеличи административният персонал на Националната служба за защита на природата - с 5 души; на НУГ - с 2 души и за създаването на звено за опазване на генетичните ресурси към МЗГАР - с 1 човек. За изпълнение на разпоредбите на Закона за защитените територии е необходимо административният персонал и служителите по охраната на националните паркове да достигнат 200 души до 2003 г., а РИОСВ да се увеличат с 55 души към същата година. Средствата, които в Националния план са предвидени за обезпечаване от държавния бюджет на служителите от разглежданите звена, са както следва:

- За кадрово укрепване на Националната служба за защита на природата - 30 хил.лева - за 2000 г., както и по толкова всяка година след това;
- За кадрово укрепване на дирекциите на националните паркове "Рила", "Централен Балкан" и "Пирин": 50 хил.лева за 2000 г., 180 хил.лева - за 2001 г.; 350 хил.лева - за 2002 г. и 500 хил.лева за 2003 г. или общо 1080 хил.лева;
- За кадрово укрепване на РИОСВ : 25 хил.лева за 2000 г., 30 хил.лева - за 2001 г.; 35 хил.лева - за 2002 г. и 80 хил.лева - за 2003 г. или общо 170 хил.лева;
- За кадрово укрепване на НУГ - 12 хил.лева за 2000 г. и по толкова за всяка година след това;
- За кадрово укрепване на МЗГАР - 6 хил.лева за 2000 г. и по толкова за всяка година след това.

Разпределението на средствата по източници на финансиране и по години, за дейностите в рамките на институциите, отговорни за тяхното изпълнение, както и общо за всички дейности в Националния план са представени в Таблица 2.

Таблица 2. Разпределение на средствата по източници на финансиране и по години

Източници на финансиране за дейностите, разпределени по институции, отговорни за изпълнението им	Средства, хил. лева					
	Сума	1999	2000	2001	2002	2003
Министерство на околната среда и водите						
НФООС	11754	2142	2713	2528	2323	2048
В рамките на собствения бюджет	1370	-	105	240	415	610
Външни източници (общо):	3062	2099	747	72	72	72
Проект GEF	1335	1335				
Българо-швейцарска програма	690	265	425			
Фондация "Льо Балкан"	225	75	75	25	25	25
Програма "ФАР"	400	200	200			

UNEP	108	108				
Бърдлайф Интернешънъл	135	27	27	27	27	27
Рамсарско бюро	36	36				
ЮНЕСКО	24	24				
Проект "Мо на ко"	9	9				
НФ "Българска гора"	100	20	20	20	20	20
Неосигурени средства	8790	247	1782	2092	2172	2497
Необходими средства	24976	4488	5347	4932	4982	5227
Министерство на земеделието, горите и аграрната реформа, вкл. НУГ						
НФ "Българска гора"	1911	325	323	401	416	446
В рамките на собствения бюджет	2724	155	531	731	686	621
Външни източници (общо):	1262	471	471	120	100	100
"Фонд "Авалон"	60	20	20	20		
Програма "ФАР"	52	26	26			
Българо-швейцарска програма - гори	1052	376	376	100	100	100
Българо-швейцарска програма WWF	48	24	24			
Неосигурени средства	12374	638	1643	3101	3481	3511
Необходими средства	18271	1589	2968	4353	4683	4678
Министерство на образованието и науката						
В рамките на собствения бюджет	460	-	115	115	115	115
Външни източници: Проект GEF	36	36				
Неосигурени средства	-					
Необходими средства	496	36	115	115	115	115
Министерство на търговията и туризма						
Външни източници:						
Българо-швейцарска програма	2	2				
Неосигурени средства	98	18	20	20	20	20
Необходими средства	100	20	20	20	20	20
Министерство на промишлеността						
В рамките на собствения бюджет	280	20	50	90	60	60
Неосигурени средства	-					
Необходими средства	280	20	50	90	60	60
Министерство на регионалното развитие и благоустройството						
Неосигурени средства	12	12				
Необходими средства	12	12				
Комитет по енергетика						
В рамките на собствения бюджет	220		55	55	55	55
Неосигурени средства	-					
Необходими средства	220		55	55	55	55
ОБЩО ЗА НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН						
НФООС	11754	2142	2713	2528	2323	2048
НФ "Българска гора"	2011	345	343	421	436	466
В рамките на собствените бюджети	5054	175	856	1231	1331	1461
Чуждестранни източници (общо):	4262	2588	1198	172	152	152
Проект GEF	1371	1371				
Българо-швейцарска програма	740	291	449			
Фондация "Льо Балкан"	225	75	75	25	25	25

Програма "ФАР"	452	226	226			
UNEP	108	108				
Бърдлайф Интернешънъл	135	27	27	27	27	27
Рамсарско бюро	36	36				
ЮНЕСКО	24	24				
Проект "Мо на ко"	9	9				
"Фонд "Авалон"	60	20	20	20		
Българо-швейцарска програма - гори	1052	376	376	100	100	100
WWF	50	25	25			
Неосигурени средства	21274	915	3445	5213	5673	6028
Необходимите средства	44355	6165	8555	9565	9915	10155

Сумата от необходимите средства за изпълнение на Националния план възлиза на 44355 хиляди лева за петгодишния период на действие то му. Преценени спрямо размера на инвестициите, вложени в социално-икономическите отрасли в страната, разглежданата сума е твърде малка. Тя е твърде малка и в сравнение със средствата, планирани за опазване на отделните компоненти на околната среда. Средногодишният размер на необходимите средства за изпълнение на дейностите по Националния план е 5.6% от средногодишните средства, предвидени по Националната програма за управление на дейностите по отпадъците.

Общата стойност за изпълнение на НПОБР е 44 355 000 лв. за пет години

Предвидените бюджетни средства за изпълнението на програмата са в рамките на бюджетите на съответните ведомства. Тези средства са разчетни и размерът им се определя с годишния закон за държавния бюджет на Република България, съобразно възможностите на бюджета.

Вече са осигурени 23 081 000 лв.

Допълнителните средства, необходими за изпълнение на Националния план се очакват предимно от чуждестранни източници.

ГЛАВА V

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН

Актуализирането на Националния план се състои във включване на нови дейности в него, изключване или промяна в характеристиките на дейности, участващи в плана. Актуализирането е годишно.

Предложението за актуализиране на Националния план пред Министерския съвет се прави от министъра на околната среда и водите. Предложения до него за промени в плана могат да се правят от физически и юридически лица, общини и държавни институции.

Основните функции на звената и участниците в изпълнението на дейностите в Националния план за опазване на биологичното разнообразие, са както следва:

Министър на околната среда и водите:

- Представя за разглеждане и приемане от Министерски съвет на годишните отчети за изпълнение на Националния план, както и за неговата актуализация при необходимост;
- Определя председателя на Управителния комитет на Националния план, както и съгласувано с министрите на другите заинтересовани институции, определя останалите участници в Управителния комитет;
- Координира изпълнението на Националния план.

Ръководители на отговорни институции

Ръководителите на институциите, отговорни за изпълнението на дейностите от Националния план:

- Утвърждават ведомствените планове на съответната институция;
- Определят ведомствени отговорници от съответната институция;
- Приемат отчетите за изпълнението на дейностите по ведомствените планове.

Управителен комитет на Националния план за опазване на биологичното разнообразие

Управителният комитет на Националния план за опазване на биологичното разнообразие се формира със заповед на министъра на околната среда и водите, съгласувано с министрите на другите заинтересовани институции. За председател на комитета се определя заместник-министър на околната среда и водите. В Управителния комитет се включва представител на неправителствените организации. В комитета участват още Координатора на Националния план за опазване на биологичното разнообразие и секретар. Членовете на Управителния комитет се събират най-малко два пъти годишно.

Управителният комитет:

- Приема годишните отчети и предложения за актуализиране на Националния план и ги представя на Министъра на околната среда и водите;
- Прави предложения до министъра на околната среда и водите, във връзка с разработването на стратегии и програми за опазване и поддържане на

биологичното разнообразие, при възлагане на дейности на международни и вътрешни изпълнители и др.

Координатор на Националния план за опазване на биологичното разнообразие

Координатор на Националния план за опазване на биологичното разнообразие е ръководителят на "Национална служба за защита на природата".

Координаторът на Националния план:

- Оперативно координира изпълнението на дейностите по опазване на биологичното разнообразие;
- Обобщава годишните отчети на ведомствените планове и представя обобщения отчет на Управителния комитет на Националния план.

Ведомствени отговорници:

- Оперативно координират изпълнението на дейностите по опазване на биологичното разнообразие в техните ведомства;
- Изготвят годишните отчети на ведомствените планове и ги представят на съответните ръководители на отговорни институции за приемане;
- Представят приетите годишни отчети на Координатора на Националния план за обобщаване.

ГЛАВА VI

ОЦЕНКА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА НАЦИОНАЛНИЯ ПЛАН

За ефективността от изпълнението на предвидените дейности в Националния план се съди по състоянието на биологичното разнообразие в страната. За установяване на това състояние, както и за определяне на вида и степента на въздействията върху биологичните видове и екосистемите, се предвижда мониторинг:

За изпълнението на НПОБР ще се следи чрез индикатори.

- Мониторинг на въздействията върху биологичното разнообразие;
- Специален мониторинг и оценка на въздействието на заплахите в тези екосистеми за които са планирани или се извършват действия за отстраняването на заплахите или за намаляване на последиците от тях;
- Установяването на данни по биологични видове:
 - Данни за разпространението и състоянието на застрашени и редки видове;
 - Данни за разпространението и състоянието на икономически ценни видове;
 - Данни за разпространението и състоянието на видовете, служещи/избрани за индикатори на биоразнообразието или на негови елементи;
- Установяване на състоянието на растителността в определени райони или в цялата страна;
- Данни за състоянието на околната среда по компоненти (елементи):
 - В ареалите на застрашените и редки видове;;
 - В ареали на по-значимите икономически ценни видове;
 - В избрани други части за страната.

Получените данни от мониторинга се съхраняват и актуализират в бази данни, разработването на които, както и проектирането, създаването и поддържането на географски информационни системи за защитените територии и за биологичното разнообразие са включени в Националния план като дейности за изпълнение.

1.Критерии и показатели за устойчивото ползване на биологичните ресурси

Устойчивото ползване на биологичните ресурси представлява управление и ползване на екосистемите по начин и степен, поддържащи тяхното биологично разнообразие, продуктивност, възобновителен капацитет, жизнестойкост и техния потенциал да изпълняват сега и в бъдеще съответни екологични, икономически и социални функции на местно, национално и глобално ниво, без да причиняват вреди на други екосистеми.

Голяма част от включените в Националния план дейности са свързани с ползването на биологични ресурси. Представените по долу критерии и показатели за устойчиво ползване на биологичните ресурси са онези характеристики, които не бива да бъдат изменяни в неблагоприятна посока при изпълнението на дейностите, както на ниво екосистема, така и за Националния план, като съвкупност от дейности. Разглежданите критерии и показатели са взети предвид при съставянето на Националния план и ще бъдат взимани предвид при: избора на дейности и обекти за включване в годишните планове за опазване на биологичното разнообразие; при контрола върху изпълнени-

ето на дейностите от Националния план; при анализ на резултатите, постигнати по тези дейности и др. Основните критерии за устойчиво ползване на биологичните ресурси, основани преди всичко на примера на ползването на горските ресурси, са както следва:

Поддържане и увеличаване на ресурсите

Показатели:

- Промени в площта, покрита с различни видове растителност, предимно горска;
- Промени в биологичния запас;
- Промени във възрастовата структура на дървесната растителност;

Поддържане на жизнеността на екосистемите

Показатели:

- Промени в обезлистването;
- Степен на повредите от биотични и абиотични фактори (болести и насекоми, пожари и ветровали, ветроломи, дивеч и др.);
- Промени в баланса на хранителните вещества;
- Промени в киселинността на почвата и др.

Поддържане и повишаване на продукционните функции на екосистемите

Показатели:

- Баланс между прираст и ползване;
- Процент на площта, стопанисвана по планове за управление;
- Промени в общото количество и стойността на дървесни и недървесни растителни и животински продукти;

Поддържане, запазване и разширяване на източниците на екологични ресурси

Показатели:

- Промени в площта на естествена растителност;
- Промени в броя на застрашените видове;
- Промени в дела на месените екосистеми; Промени в площта на естествено възобновяващите се екосистеми;
- Промени в природозащитния статус (изменение в площите на защитните територии или в площите на категориите горастопанско предназначение);

Поддържане и подобряване на защитните функции и на други социално-икономически функции и услуги

Показатели:

- Площ на почвозащитните екосистеми;
- Площ на водоохранните екосистеми;
- Площ на рекреацията главно от населението и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основните резултати, които се очакват от изпълнението на дейностите от Националния план за опазване на биологичното разнообразие, са както следва:

- Запазване и разширяване на биологичното разнообразие в страната;
- Създаване на закони и подзаконови нормативни актове, свързани с опазването на биологичното разнообразие и хармонизирани с екологичното законодателство в Европа;
- Формиране на звена по опазване на биологичното разнообразие, обезпечени материално-технически и включващи достатъчно квалифицирани специалисти;
- Оптимизиране на системата от защитени територии и създаване на национална екологична мрежа, свързана с европейските екологични мрежи;
- Осигуряване на партньори и повишаване на информираността и образоваността на населението по въпросите на биологичното разнообразие.

Основните финансови източници в началния период на изпълнението на дейностите от Националния план ще са НФООС, Националният фонд "Българска гора" и чуждестранни спонсори. Включване на средства от бюджета за изпълнение на плана се планира след 2000 година. Като източник на средства и в бъдеще ще се разчита на чуждестранна помощ.

Настоящият Национален план е основен организационен документ за опазване на биологичното разнообразие в следващия петгодишен период. Механизмът за актуализиране на плана позволява неговата промяна при изменение на условията за изпълнението му.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Таблица за застрашени видове растения и животни както обект на план за действие

1. Растения

ВИДОВЕ	Забелжка
1. <i>Achillea thracica</i> (Тракийска раванец)	
2. <i>Alopecurus thracicus</i> (Тракийска класица)	
3. <i>Arenaria rigida</i> (Твърдолистна пещарка)	Белослав, заедно с нея могат да се наблюдават <i>Dianthus nardiformis</i> (Картъловиден карамфил), <i>Anthemis regis-borisii</i> (Борисово подрумиче) и др.
4. <i>Cephalanthera epipactoides</i> (Дремнико в главопращник)	
5. <i>Chamaecytisus neicheffii</i> (нейчев зановец)	
6. <i>Colchicum borisii</i> (Борисов мразовец)	
7. <i>Colchicum davidovii</i> (Давидов мразовец)	
8. <i>Cypripedium calceolus</i> (Венеринопантовче)	
9. <i>Dactylorhiza kalopissii</i> (Калописиева дактилориза)	
10. <i>Fritillaria meleagroides</i> (Шахматовидна ведрица)	заедно с <i>Viola pumila</i> (Ниска теменуга) (Алдомир овско блаво)
11. <i>Hippophae rhamnoides</i> (ракетиник, облепиха)	
12. <i>Laserpitium archangelica</i> (Архангелиев лазерпициум)	заедно с <i>Ligularia sibirica</i> (Сибирски див тютюн)
13. <i>Ligularia sibirica</i> (Сибирски див тютюн)	заедно с <i>Laserpitium archangelica</i> (Архангелиев лазерпициум)
14. <i>Osmunda regalis</i> (Величествена осмунда)	
15. <i>Otanthus maritimus</i> (Крайморски отантус)	устиена р. Велека
16. <i>Trapa natans</i> (Дяволски орех)	
17. <i>Tulipa orphanidea</i> (Хагерово лале)	
18. <i>Tulipa splendens</i> (Блестящо лале)	
19. <i>Tulipa urumofii</i> (Урумово лале)	заотделни нахождища
20. <i>Viola delphinantha</i> (Дългошпореста теменуга)	
21. <i>Viola pumila</i> (Ниска теменуга)	заедно с <i>Fritillaria meleagroides</i> (Шахматовидна ведрица)

2. Животни

ВИДОВЕ	За бележка
1. <i>Parnassius apollo</i> (Червен аполон)	
2. <i>Barbus meridionalis petenyi</i> (Черна мряна)	
3. <i>Testudo hermani</i> (Шипоопашат костенурка)	
4. <i>Testudo graeca</i> (Шипобедрена костенурка)	
5. <i>Vipera ammodytes</i> (Пепелянка)	
6. <i>Phalacrocorax pygmaeus</i> (Малък корморан)	План за действие има подготвен от БДЗП
7. <i>Pelecanus crispus</i> (Къдроглав пеликан)	План за действие има подготвен от БДЗП
8. <i>Anser erythropus</i> (Малка белочела гъска)	План за действие има подготвен от БДЗП
9. <i>Branta ruficollis</i> (Червенобуза казарка)	План за действие има подготвен от БДЗП
10. <i>Marmaronetta angustirostris</i> (Мраморна пастица)	
11. <i>Aythya nyroca</i> (Белоока потапница)	План за действие има подготвен от БДЗП
12. <i>Oxyura leucoccephala</i> (Тръноопашат потапница)	План за действие има подготвен от БДЗП
13. <i>Haliaeetus albicilla</i> (Белоопашат морски орел)	План за действие има подготвен от БДЗП
14. <i>Gyps fulvus</i> (Белоглав лешояд)	БДЗП изпълнява План за действие за вида, съвместно с БШПОБР
15. <i>Aegypius monachus</i> (Черен лешояд, Картал)	БДЗП изпълнява План за действие за вида съвместно с БШПОБР
16. <i>Aquila clanga</i> (Голям креслив орел)	
17. <i>Aquila heliaca</i> (Кръсатат орел, Царски орел)	План за действие има подготвен от БДЗП
18. <i>Falco naumanni</i> (Белопипа ветрушка)	План за действие има подготвен от БДЗП
19. <i>Falco cherrug</i> (Ловенсокол)	План за действие има подготвен от БДЗП
20. <i>Bonasa bonasia</i> (Лещарка)	
21. <i>Tetrao urogallus</i> (Глухар)	
22. <i>Phasianus colchicus colchicus</i> (Колхидски фазан)	
23. <i>Crex crex</i> (Ливаден дърдавец)	План за действие има подготвен от БДЗП
24. <i>Otis tarda</i> (Голяма дропла)	БДЗП и БШПОБР подготвят План за действие за вида
25. <i>Gallinago media</i> (Голяма бекасина)	
26. <i>Numenius tenuirostris</i> (Тънкоклюн свирец)	План за действие има подготвен от БДЗП
27. <i>Rhinolophus mehelyi</i> (Подковонос на Мехели)	
28. <i>Myotis daubentonii</i> (Воден щник)	
29. <i>Nyctalus noctua</i> (Ръждив вечерник)	
30. <i>Mesocricetus newtoni</i> (Голям хомяк)	